

- א. משמע שלדעת רבי שמעון בן יהודה משום רבי שמעון ישנה סברה הפוכה; לענין טומאת מקדש וקדשיו ידיעת ספק אינה ידיעה, שצריך שם ידיעה מעולה, ואילו בכל התורה די בידיעת ספק (עפ"י תוס').
- ב. מדברי הרמב"ם (שגגות יא, ז), יש לדייק שבכל התורה ידיעת ספק אינה ידיעה, כרבי יוחנן. וכן כתב המאירי.
- ג. יש אומרים שאם נוקטים ידיעת בית רבו שמה ידיעה, ודאי גם ידיעת ספק ידיעה היא. ויש אומרים שאין הדבר מוכרח (ע' בראשונים).
- ד. גם אם ידיעת ספק של שני שבילים מחשיבים לידיעה, ספק אם יש שם טומאה כלל, או כשמסופק האדם בשיעור המטמא – יתכן שאינה ידיעה (עפ"י תוס' ותורת חיים). עוד בדיני ידיעת ספק בחילוק חטאות – בכריתות יח.

פרק שלישי; דפים יט – כ

כט. הנשבע 'שבועה שאוכל לך' – מהי משמעות דבריו?

- א. 'שבועה שאוכל לך' – המשמעות הפשוטה היא שנשבע לאכול. ואולם אמר אביי, כאשר מפצירין בו לאכול והוא ממאן ומוסיף 'שבועה שאוכל לך' – מפרשים דבריו שאסר על עצמו בשבועה את אכילתו. וכן פוסקים הרמב"ם (שבועות ד, כב) והר"ן [וע"ש שצדד אם הסוגיא בנדרים חולקת וסוברת שבסתם 'שבועה שאוכל' משמע איסור, אם לאו. וכ"כ הרמב"ן והרשב"א. ומכל מקום פסקו כסוגיתנו].
- והרמב"ן פסק כרב אשי ש'שאוכל' – דאכילנא משמע בכל אופן. (וע"ע תורת חיים).

דף כ

- ל. א. מהו 'איסור' האמור בתורה?
- ב. אסר על עצמו דבר פלוני בלשון 'מבטא' או 'איסור' – מה דינו?
- ג. מה דינו של המתפיס בשבועה או בנדר?
- ד. הנודר נדר לאסור על עצמו דבר מה, והתפיסו בדבר שהוא גם אסור וגם נודר – מה דין הנדר?
- א. לאביי, 'איסור' האמור בתורה היינו התפסה בלא הוצאת לשון 'שבועה' או 'נדר', שמתפיס דבר אחד בדבר אחר שנשבע עליו, להיות כמוהו.
- לפרש"י אסר על עצמו בלשון 'איסור', ודינו כמו מי שמתפיס ככר בככר אחר האסור עליו בשבועה [אלא שהתנא חכך בדבר, האם המתפיס כמוציא שבועה מפיו להתחייב קרבן ומלקות. ואביי סבר שהוא כמוציא שבועה מפיו].
- ולפירוש רבנו תם (וכ"מ בר"י בן מגאש) כוונת הכתוב שהתפיס בפירוש בככר אחר שנשבע עליו, (כאדם האוסר וקושר דבר עם דבר), אבל אמר בלשון 'איסור', או גם אם התפיס אבל לא הזכיר בהתפתו שלא יאכל רק 'זה כזה' – פטור.
- לפירוש ר"י מלונגיל הכוונה שנשבע שלא יאכל ככר זה, ואמר על ככר אחר 'איסור' – הרי זה אסור משום מתפיס בשבועה.

לרבא, 'איסר' האמור בתורה הוא אחת מלשונות איסור שאדם אוסר על עצמו דבר, אם הוציאו בלשון שבועה, 'איסר שלא אוכל ככר זה' – הרי זו שבועה. ואם הוציאו בלשון נדר – נדר, כגון 'איסר ככר זו עלי'. (לכך הטילו הכתוב בין נדר לשבועה, ואם בית אישה נדרה או אסרה אסר על נפשה בשבועה).
וכן פסק הרמב"ם, שהאומר 'פירות מדינה זו אסורים עלי לעולם / לשלשים יום' או 'הרי הם עלי איסר' – הרי זה נדר (נדרים א,א); 'איסר לה' שאעשה / שלא אעשה' – שבועה (שבועות ב,ז).

ב. האוסר או מחייב עצמו (ע' ריב"מ) בלשון 'מבטא' – שבועה. (ואם היו תהיה לאיש ונדרה עליה או מבטא שפתייה אשר אסרה על נפשה; במה אסרה עצמה – במבטא. אביי).

א. מרש"י משמע שאפילו הוציא בלשון נדר, 'מבטא ככר זו עלי' – שבועה היא. אך זהו רק לפי הדעה ששבועה בלשון נדר חלה. ויש חולקים (ערמב"ן ר"י מלוניל רשב"א מאירי ור"ן. וע"ע ריש נדרים).

ב. לדעת הרמב"ם (ב,ב) צריך שיוזכר שם או כינוי, 'איסר לה', 'איסר למי ששמו חנון' (וע' בראשונים ריש נדרים ובמאירי להלן כט:).

'איסר' – לרבא, וכן אמר רבי יוחנן: שבועה משמע. ודוקא כשהוציאו בלשון שבועה (כגון 'איסר שלא אוכל ככר זו'), אבל בלשון נדר ('איסר ככר זו עלי'. ובר"י בן מגאש: 'הרי עלי איסר אם אוכל') – הרי זה נדר, כאמור.

לאביי, לפרש"י הרי זה כהתפסה בשבועה, והתנא חכך בדבר אם הוא כמוציא שבועה מפיו ממש וחייב קרבן ומלקות, או פטור. ואולם אביי עצמו נקט שהמתפס בשבועה כמוציא שבועה מפיו דמי (ע' בראשונים). ויש מפרשים שגם התנא נקט כן ואינו מסופק בדבר (ערשב"א רב"ן ומאירי).

ולפירוש רבנו תם ועוד ראשונים, לאביי אין 'איסר' לשון שבועה, ופטור. פסק הרמב"ם (שבועות ב,ז) כרבא, אלא שהצריך שיוזכר שם או כינוי, כגון 'איסר לה' / למי ששמו חנון' [לענין מלקות או קרבן].

ג. לאביי, המתפס בשבועה כמוציא שבועה מפיו דמי וחייב קרבן ומלקות, ולרבא אינו כמוציא שבועה מפיו, ופטור.

א. הלכה כרבא (רי"ף, רמב"ם שבועות ב,ח-ט נדרים ג,א). וכתב הר"ן שדברי הרי"ף נוטים שאין בדבר איסור כלל. וכן דעת הרמב"ן. ואילו ר"י בן מגאש והרמב"ם (שבועות ב,ט) נקטו שאיסור יש (המאירי כתב בשם ריב"מ שהאיסור מדברי סופרים). ודעת הראב"ד שאסור הדבר מהתורה (שהשבועה שבועה משמע התפסה. ואף מלקות יש – כ"מ במאירי ובר"י מלוניל). והרשב"א נקט מדינה כדעה ראשונה אלא שראוי להחמיר לענין מעשה.

והר"ן צדד שמתפס בחברו שנשבע נאסר מהתורה אף לרבא [דלא כמשמעות הרי"ף והרמב"ם נדרים ג], ומפני כן אף המתפס ככר בככר נאסר מדרבנן, הגם שמהתורה אין שייכת התפסה כזו בשבועה מפני שהשבועה איסור גברא.

ב. לפרש"י, לאביי גם כשאמר 'זה כזה' בלבד – חייב. ולהתוס' (ב'אי נמי'), כל שלא הזכיר לשון אכילה – פטור (וע' מהרש"א ורש"ש).

לפר"ח (וכע"ז בר"י בן מגאש, וערשב"א), בהתפסה ראשונה – חייב. ובמתפס על ככר שהתפסו באחר, נסתפק התנא אם דינו כמתפס בשבועה וחייב אם לאו (וכן נקט הר"ן. והגרסה לפירוש זה 'איסר איסר'). ויש מפרשים שגם התפסה שלישית דינה כשבועה ממש בודאי (מובא ברשב"א).

ג. מרש"י משמע שאותה מחלוקת קיימת במתפיש בנדר, שלרוב אינו כנדר ממש [כשלא הזכיר איסור אלא רק 'זה כזה'. ראשונים]. וכן נקט הריטב"א לעיקר [כ'רוב רבותינו המפרשים] אלא שראוי להחמיר לכתחילה.
והרי"ף ור"י בן מגאש והרמב"ם (נדרים ג,א) והתוס' ורשב"א ור"ר נוקטים שבנדר הכל מודים שהתפסה כנדר ממש היא.

ד. הנודר ואסר עצמו בדבר מסוים, והתפישו בדבר האסור והנודר, כגון שנדר שלא לאכול בשר ביום מסוים והתפיש 'כיום שנהרג בו גדליה בן אחיקם' – לפי פירוש רש"י (לגרסתנו) הרי זו התפסה בדבר הנודר, והייב. ואף אם אותו דבר שהתפיש בו אסור באכילה מהתורה.
ולפירוש הר"י בתוס' ושאר ראשונים (ר"י בן מגאש רמב"ן ר"י מלונגיל מאירי רא"ש ור"ן נמו"י ועוד), אם הדבר אסור מן התורה (כגון שהתפיש ביום הכיפורים כשהיה גם נודר בו) אפשר שאין זו התפסה בדבר הנודר אלא בדבר האסור. (וע"ע בנדרים יב. מתנה אפרים נדרים י; אור שמח נדרים ג,ה).

דפים כ – כא

לא. א. מהי 'שבועת שוא' ומהי 'שבועת שקר'?

ב. המחליף שבועתו בזדון או בשגגה, בשבועה דלשעבר או דלהבא – מה מקור אזהרתו ומהו חיובו?

א. לדברי רב דימי בשם רבי יוחנן: 'שבועת שוא' היא כל שבועה שקרית לשעבר. ו'שבועת שקר' – שבועה להבא, כשאינו עומד בשבועתו.
לדברי רבין בשם רבי אבהו בשם ריו"ח: 'שוא' – נשבע לשנות את הידוע לאדם (כגון: על איש שהוא אשה. ויש אופני 'שוא' נוספים כדלהלן כט). 'שקר' – שבועה לשעבר שאינה נכונה, בדבר שאינו ידוע לכל. כגון: 'אכלתי ולא אכל'.
וכן פסק הרמב"ם (שבועות א,ג-ד; ג,ו).

ב. המחליף שבועתו בשבועה לשעבר – אזהרתו מלא תשא את שם ה'א לשוא. לרב דימי בשם ריו"ח – בכל שבועה דלשעבר. ולרבי אבהו בשמו – רק בנשבע לשנות את הידוע, אבל בדבר שאינו ידוע – אזהרתו משום לא תשבעו בשמי לשקר, כאמור.

החליף במזיד – לוקה, אף על פי שאינו עושה מעשה. (דרש רבי שמעון בן יוחאי: לא ינקה ה' – הא בית דין שלמטה מלקין ומנקין. או משום הקש 'שוא' ל'שקר' שיש בו מעשה (לרב דימי), או (לרבי אבהו) מכפילות לשוא בדברות ראשונות ואחרונות – ללמד שלוקה גם על שקר (ע' בראשונים).

עוד בגדר שבועת שוא ובחיוביה – להלן כט.

בשוגג – לדברי רבי עקיבא, מביא קרבן 'עולה ויורד' (מריבוי הכתוב בפרשת הקרבן: לכל אשר יבטא (ע' להלן כה. וברש"י), או משום הקש 'שוא' ל'שקר' (לרב דימי, לפי ה'איבעית-אימא'. וע' משמרות כהונה). ולרבי ישמעאל, אינו מביא קרבן.

בנשבע לשנות את הידוע, מודה רבי עקיבא שפטור מקרבן (כדלהלן כו).

הלכה כרבי עקיבא שמביא קרבן גם בשבועה דלשעבר, אך לא בשבועת שוא כגון לשנות את הידוע (רמב"ם שבועות א,ג ז).